

EESTI ja EUROOPA LIIT

jaanuar 2003

Eesti osa Euroopa Liidu eelarves

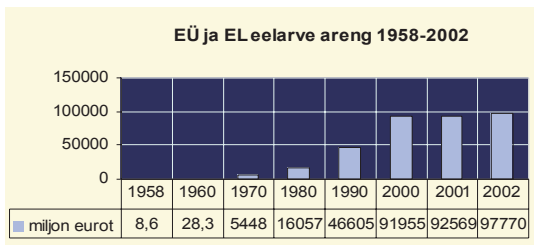

Vahur Made
Ajaloodoktor
Eesti Diplomaatide Kooli asedirektor

Ütled Euroopa Liit, mõtled: raha. Sedamööda, kuidas Eesti ühinemine Euroopa Liiduga võtab üha selgemaid piirjooni, muutuvad Euroopa Liidu eelarvega seotud küsimused eestlaste jaoks üha konkreetsemaks. Kui suure summa peab Eesti igal aastal maksma liidu eelarvesse? Kui suured võiksid olla toetused, mida Eesti hakkab liidult saama? Nendele küsimustele otsib vastuseid see infoleht.

Euroopa Liidu eelarve maht

Euroopa Liidu eelarve võetakse vastu üheks aastaks. Lõplikult on eelarve heaks kiidetud, kui sellele annab oma nõusoleku Euroopa Parlament. Eelarve peab olema tasakaalus ning Euroopa Komisjon, kes vastutab eelarve kasutamise eest, ei tohi võtta kulude katmiseks laene. Euroopa Liidu eelarve 2001. aastaks oli 92,6 miljardit eurot ehk 1445 miljardit krooni ja 2002. aastaks 97,8 miljardit eurot ehk 1526 miljardit krooni. Nii näibki Eestist vaadates, et tegemist on hiigel-suure rahaga. Samas on liidu eelarve umbes võrdne suurimas liikmesriigis Saksamaal ühe aasta jooksul töötute abirahaks makstava summaga. Nii vaadates on liidu eelarve kõike muud kui suur.

Tuluallikad

Suuremat osa sellest rahast, mis Euroopa Liidu eelarvesse laekub, nimetatakse omavahenditeks (ingl. k. *own resources*). Euroopa Liidu eelarve kaks põhilist tuluallikat on traditsioonilised ja uued omavahendid.

1. Traditsioonilised omavahendid:

- **tollimaks:** Euroopa Liitu mitte kuuluvate riikide kaupadele ühtse tollitariifiga kehtestatud erinevatest tollimaksudest kogunevad vahendid.

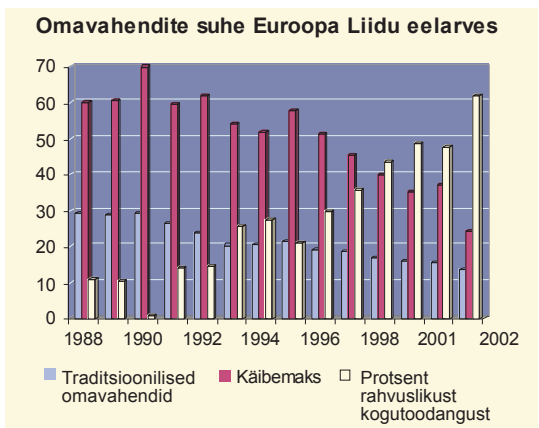
2. Uued omavahendid:

- **käibemaks:** Euroopa Liidu eelarvesse läheb praegu kuni 1 protsent liikmesriikide maksustatavast käibest. Tegelik protsent näiteks viimasel rahandusaastal oli 0,84;

- **rahvuslikul kogutoodangul põhinev maks** (kann neljas ressurss): iga riik maksab eelarvesse protsendiühiku rahvuslikust kogutoodangust.

Lisaks omavahenditele laekub eelarvesse mõningaid tulusid veel trahvidest, intressidest jm allikatest. Briti tagasimakse on väike summa, mida kõik liikmesriigid maksavad, et vähendada Ühendkuningriigi rahalist kaotust, kuna tema sissemaksed ELi eelarvesse ületavad tunduvalt sealt saadavaid tulusid.

Euroopa Liidu eelarve elementide suhe on viimasel aastatel olnud järgmine:

Vastavalt 1999. aasta Berliini tippkohtumise otsusele ei tohi omavahenditest saadav tulu kasvada suuremaks kui 1,27 protsenti kõigi liikmesriikide rahvuslikust kogutoodangust. Viimasel mõneteistkümmel aastal on liikmesriigid ELi eelarvesse maksnud 1-1,1 protsenti oma sisemajanduse kogutoodangust.

Eesti osamaks

Eesti sissemaksed ELi eelarvesse lepiti kokku Kopenhaagenis 12.-13. detsembrini toimunud Euroopa Liidu tippkohtumisel. Eesti keskmiseks sissemaksiks Euroopa Liidu eelarvesse jääb 1,3-1,4 miljardit krooni aastas, kuid esimesel liitumisaastal on summa 879 miljonit krooni. See on seotud sel-

Europarlament (ingl. k. *European Parliament*). Euroopa Liidu parlamentaarne otsustusorgan.

Euroopa Komisjon (ingl. k. *European Commission*). Euroopa Liidu seadusandlust algatav ja seda elluviiv organ. Töötab välja eelarve eelnõu ja vastutab heaks kiidetud eelarve täitmise eest.

Traditsioonilised omavahendid:

Tollimaks: Euroopa Liitu mitte kuuluvate riikide kaupadele ühtse tollitariifiga kehtestatud tollide kogumisest ning muudest tollimaksudest kogunevad vahendid

Uued omavahendid:

Määratud protsent riikides kogutavast käibemaksust Liikmesriikide rahvuslikul kogutoodangul (GNP) põhinev maks

Briti tagasimakse:

Summa, mida kõik liikmesriigid maksavad, et vähendada Ühendkuningriigi rahalist kaotust, kuna tema sissemaksed ELi eelarvesse ületavad tunduvalt sealt saadavaid tulusid.

lega, et Eesti ei liitu kohe aasta algusest, vaid 1. maist 2004, mistõttu ka sissemaksed on tavalisest kolmandiku võrra väiksem.

Eesti sissemaksed Euroopa Liidu eelarvesse 2004-2006 (miljonites kroonides)

	2004	2005	2006	2004-2006
Traditsioonilised omavahendid	126,7	191,2	191,2	509,1
Käibemaks	100,4	158,0	164,9	423,3
Briti tagasimaks	76,4	117,3	123,6	317,4
SKT osamaks	575,8	871,5	895,0	2 342,3
Kokku	879,4	1 338,1	1 374,6	3 592,1

Kohustuste eelarve (ingl. k. *commitments budget*). Euroopa Liidu rahandusaasta plaan, mis võib sisaldada kohustusi ka varasematest aegadest.

Maksete eelarve (ingl. k. *payments budget*). Reaalne kulude eelarve, mis peab olema tasakaalus tulude prognoosiga.

Struktuurifondid (ingl. k. *Structural Funds*): struktuurifondid on loodud Euroopa Liidu struktuuriabi rahastamiseks. Struktuurifondide rahaline abi suunatakse põhiliselt vaesematesse regioonidesse, et tugevdada Euroopa Liidu majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust. Struktuurifondid on: Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Põllumajanduse Nõuande- ja Tagatisfond ja Kalanduse Arendamise Rahastamisvahend.

KOMMENTAAR

ELi eelarve üks eesmärke on ressursside ümberjaotus rikkamatelt liikmesriikidelt vaesematele. Seetõttu maksavadki rikkamad Euroopa Liidu riigid alates Saksamaast, Hollandist, Suurbritanniast, Rootsist ja lõpetades Soomega ELi eelarvesse rohkem raha kui sealt tagasi saavad. ELi eelarvest saavad enim tulu vaesemad liikmesriigid Kreeka, Hispaania ja Portugal - muide summad, mis lähevad abiks Euroopa Liitu alles pürgivatele riikidele on praegu kümnekond korda väiksemad. Eesti jääks pärast Euroopa Liiduga ühinemist pikaks ajaks Euroopa Liidu eelarvest raha võitvaks riigiks, sest majandusteadlaste hinnangul kulub vähemasti 25 aastat, kuni Eesti jõukus saavutab Euroopa Liidu keskmise taseme. Euroopa Liit on ainus maailma piirkond, kus pärast Teist maailmasõda on vahe vaesemate ja rikkamate riikide vahel vähenenud.

Rahandusministeeriumi asekancler **Renaldo Mändmets**, Pärnu Postimees 10.04.2002

Kuluartiklid

Euroopa Liidu eelarve kulude pool koosneb laias laastus kuuest osast, mis kõik jagunevad omakorda alalõikudeks. Suurim kuluartikkel on **ühine põllumajanduspoliitika**. Teine suur ja kasvav osa on peamiselt regionaalpoliitika rahastamiseks loodud **struktuurifondid**.

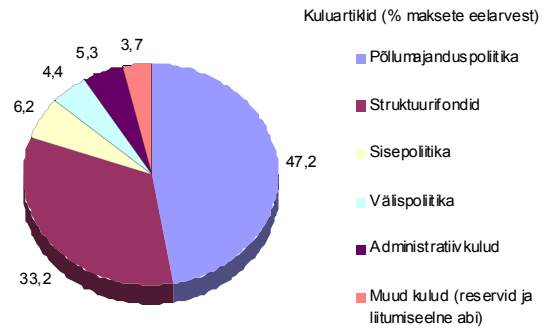
Väiksemad osad on:

1. Sisepoliitika, mille all peetakse silmas liidu siseid kulutusi näiteks teadusele ja haridusele jms.
2. Välispoliitika, so suhted kolmandate riikidega, abi arengumaadele ning praeguses faasis ka abi liituda soovivatele riikidele.
3. Juhtimiskulud ehk Euroopa Liidu institutsioonide ja aparaadi töökulud.
4. Kompensatsioonid liikmesriikidele ja reservid, mille alt võidakse maksta ühekordseid summasid liikmesriikidele liidu poliitikast põhjustatud kulude katteks, hädaabi jms.

EL eelarve 2000-2006

Euroopa Liidu 2000-2006 aasta eelarvete raamid pandi paika 1999. märtsi lõpul Berliini erakorralisel tippkohtumisel vastu võetud dokumendis **Agenda 2000**. Selle olulise osana joonistati välja Euroopa

2002.a. eelarve kulud

Liidu laienemisest tulenevad kulud ning liidu põllumajanduspoliitika kulude kärpimine.

Liitumiseelseks abiks on igal aastal ette nähtud 3,1 miljardit eurot. See summa läheb jagamisele kõikide kandidaatriikide vahel. Kui mõni neist liitub, siis jagavad summat aina vähem riike.

Kindlaks määrati ka summad, mis võivad kuluda uute liikmesriikide peale, kui need hakkavad liituma. Euroopa Liit on uutele liikmetele ette näinud eraldi summad, mille ülempiir on igal aastal kindlaks määratud. Aastal 2002 on ülempiirik 6,5 miljardit eurot ning 2006 juba 16,8 miljardit.

2002 ja 2003 kasutamata jäänud summad jaotab EL uutele liikmesriikidele hilisematel aastatel.

Euroopa Liidu toetus Eestile

Kui palju Eesti võiks oma osamaksust Euroopa Liidu eri programmide ja poliitikate kaudu tagasi saada? EL raha laekumine Eesti põllumajandusele on otseselt seotud läbirääkimistulemustega põllumajanduse peatükis, st kokkulepitud tootmiskvootide, baassaagikuse ja muu sellisega.

Kõige suurem summa põllumajandustoetustest, umbes 2 miljardit krooni ajavahemikus 2004-2006, läheb maaelu arenguks. Selle summa eest toetatakse mahepõllundust, metsastamist ja makstakse toetust väikestele nn äraelamistaludele. Suuruselt järgmine summa, 1,3 miljardit krooni, laekub 2004-2006 EL eelarvest ühisturumeetmetena põllumajanduse hinna-, ekspordi- jms toetusteks. Otsetoetusteks läheb esialgu (610 miljonit krooni ajavahemikus 2004-2006) väikseim summa, sest seda toetust maksab EL tagantjärele eelneva aasta eest. Eestil on siiski kavas 2004. aasta otsetoetused oma eelarvest põllumeestele juba sama aasta lõpus välja maksta, et need siis järgmisel aastal ise ELilt tagasi taotleda.

Erinevalt põllumajandusküsimustest polnud regionaalpoliitika teemal läbirääkimisi pidades vaja vaielda abiraha suuruse üle. Euroopa Komisjoni pakutud 9,66 miljardit krooni aastatel 2004-2006 rahuldab Eestit täielikult. See tähendab iga Eesti elaniku kohta tagastamatut abi umbes 5700 krooni.

Lisaks saab Eesti ELi sisepoliitikate raames 2004-2006 ligi miljard krooni. Põhiliselt kulub see osalemiseks Euroopa Liidu teadus- ja arendusprogrammides, milleks varem eraldas raha nii meie riigieelarve kui EL Phare abiprogramm.

Euroopa Liidu rahad laekuvad aga aeglaselt ja selleks, et uued liikmesriigid liitumisel rahaliselt mingil juhul ei kaotaks, teeb EL esimestel liitumisaastatel kaks täiendavat väljamakset. Esiteks saab

Laieneva Euroopa Liidu eelarveprojekt aastateks 2000-2006.

Miljon eurot, 1999 väärtuses

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. PÖLLUMAJANDUS	40920	42800	43900	43770	42760	41930	41660
ÜPP kulud							
(välja arvatud maaelu areng)	36620	38480	39570	39430	38410	37570	37290
Maaelu areng	4300	4320	4330	4340	4350	4360	4370
2. STRUKTUURIVAHENDID	32045	31455	30865	30285	29595	29595	29170
Struktuurifondid	29430	28840	28250	27670	27080	27080	26660
Ühtekuuluvusfond	2615	2615	2615	2615	2515	2515	2510
3. SISEPOLIITIKAD	5900	5950	6000	6050	6100	6150	6200
4. VÄLISASJAD	4550	4560	4570	4580	4590	4600	4610
5. ADMINISTRATSIOON	4560	4600	4700	4800	4900	5000	5100
6. RESERVID	900	900	650	400	400	400	400
7. LIITUMISEELNE ABI	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120
Põllumajandusabi	520	520	520	520	520	520	520
Liitumiseelne struktuuriabi	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040
PHARE	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560
8. LAIENEMINE			6.450	9.030	11.610	14.200	16.780
Põllumajandus			1.600	2.030	2.450	2.930	3.400
Struktuurivahendid			3.750	5.830	7.920	10.000	12.080
Sisepoliitika			730	760	790	820	850
Administratsioon			370	410	450	450	450
ERALDUSED KOKKU	91995	93385	100255	102035	103075	104995	107040

Eesti 1,075 miljardit krooni, mille eest saab rahastada piiripunkide ehitamist ja kaasajastamist, piirivalvetechnika soetamist, koolitust ja tegevuskulusid. See ELi välispiiri tugevdamiseks mõeldud raha võimaldab Eestil kasutada varem piirivalvele kavandatud summasid muudes valdkondades. Teiseks maksab EL Eestile 2004. aastal ühekordset toetust 338 miljonit krooni.

Euroopa Liiduga ühinemisel saab Eesti 3-6 liitumisjärgsel aastal abi ka veel liitumiseelsetest Phare, Sopardi ja ISPA programmidest. Eesti rahandusministeerium prognoosib nendest laekuva toetuse summaks vahemikus 2004-2006 ligi 2,5 miljardit krooni.

Regionaalabi jaotumine

Agenda 2000 kohaselt võib liikmesriik saada Euroopa Liidu struktuurifondidest toetusi kuni 4 protsenti vastava riigi rahvusliku kogutoodangu koguväärtusest. Pool regionaalabist tuleb meile EL Ühtekuuluvusfondi kaudu. Selle raha eest teostatakse üle 80 miljoni kroonise maksumusega transpordi- ja keskkonnakaitseprojekte. Näiteks on selle raha eest plaanis remontida Tallinn-Tartu-Luhamaa ning Narva-Valga maanteed, toetada suuremate rahvusvaheliste sadamate arendamist. Samuti soovime kasutada Ühtekuuluvusfondi raha põlevkivi-elektrijaamade uuendamiseks.

Suurem ja kiirem tee võimaldab mugavamalt pealinnas käia, samuti hoogustab parem transpordiühendus piirkondlikku ettevõtlust. Maanteed ehitada tuleks Eesti riigil niikuini. Praegu tehakse seda laenuhaha eest, kuid laenu tuleb tagasi maksta. Ehitades teid EL tagastamatu abi eest, saame oma

maksumaksja raha säästa näiteks parema hariduse või arstiabi eest maksimiseks.

Ka elektrijaamu tuleb uuendada niikuini, praegu võetakse selleks raha kõigi Eesti Energia klientide taskust. Kui EL tasub tulevikus 20-30% elektrijaamade tehnoloogia keskkonnasõbralikumaks muutmise kuludest, siis võimaldab see vältida elektri hinna tõusu.

Teine pool regionaalabist tuleb struktuurifondide kaudu, mida on kokku neli. Regionaaltoetusteks võib aastas kulutada ligi miljardit krooni. Selle eest saab tulevikus rahastada infrastruktuuri arendamist, näiteks haiglate uuendamist, sadamate väljaarendamist, vajalike juurdepääsuteede ehitamist maa- ja piirkondade ettevõtetele, keskkonnaobjektide rajamist. Põllumajanduse ja kalanduse arengutoetusi on võimalik talunikel

ja ühistutel kasutada investeringute tegemiseks ja tootmise uuendamiseks.

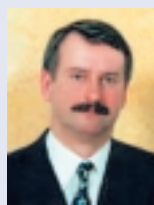
Aastas on 300 üle miljoni krooni regionaalabist on suunatud uute töökohtade loomiseks või säilitamiseks. Toetada saab pikaajaliste töötute koolitamist, kelle nooruses omandatud ametiga pole tänapäeval enam midagi peale hakata.

Struktuurifondide projektide suurus võib kõikuda paarist tuhandest (koolitus) kuni mitmekümne miljonini (infrastruktuur). Struktuurifondidest võivad toetusi taotleda iga valla omavalitsused, munit-sipaalettevõtted, ettevõtjad, talunikud ning mitmetulundusühingud.

Netomaksjad ja netosaajad

Euroopa Liidus on tänase seisuga seitse riiki, mis maksavad eelarvesse rohkem kui sealt tagasi saavad (nn. **netomaksjad**). Tunduv negatiivne bilanss on eelkõige Saksamaal. Mõõdukalt rohkem maksavad Madalmaad, Ühendkuningriik, Itaalia, Rootsi, Belgia ja Austria. Ülejäänud liikmesriigid on nn. **netosaajad** ehk need, kes saavad liidu eelarvest rohkem toetusi, kui ise teevad sinna sissemaksid. Suurimateks netosaajateks on praegu Hispaania, Iirimaa, Portugal ja Kreeka. Eesti kuuluks euroliidus netosaajate liikmesriikide hulka, kellele euroliidu eelarvest antavad toetused ületaksid mitmekordselt sinna tehtud sissemaksid. Eesti netovõit eelarvelistest arveldustest ELiga on ajavahemikus 2004-2006 iga riigi elaniku kohta 5742 krooni. Võrreldes teiste kandidaatriikidega on see summa väiksem ainult Leedu vastavast näitajast (6055 krooni). Leedu toetuse suurus tuleneb abist Igalina tuumaelektrijaama sulgemiseks. Kolmandal kohal netovõitude võrdluses ühe elaniku kohta on

Agenda 2000. Euroopa Liidu poolt 1999.a. Berliini tippkohtumisel vastu võetud reformikava, mis käsitleb liidu arengut ja laiendamist ajavahemikus 2000-2006. Kavas pannakse suurt rõhku laienemise rahastamisele ja senise põllumajanduspoliitika reformimisele.

"...peab tõdema, et liitumisjärgse finantspaketi puhul on Eesti avalikkuses seni kesken-
dudud liialt ühekülgset põllu-
majandustoetuste määradele.
Pakkumise teine pool ehk regio-
naalarengusummad on ometi
märksa suurem osa paketist
ning teenib laiemat riiklikku huvi: ühtlast ja stabi-
ilset arengut kogu Eestis."

Peaminister **Siim Kallas** olulise tähtsusega riikliku küsimuse
"Ettevalmistused Eesti liitumiseks Euroopa Liiduga" arutelul
Riigikogus 11.aprill 2002. aastal.

Läti 5491 krooniga. Teised uued liikmesriigid saavad EL eelarvest ühe elaniku kohta oluliselt vähem raha.
"Iga krooni eest, mida Eesti hakkab liitumisel ELi eelarvesse maksma, on meil võimalik saada tagasi 3-4. Seda raha kasutades on Eesti suuteline kordama lirimaa edu, mis tõhusa EL regionaalabi ärakasutamise-
ga suutis tõusta Euroopa vaeseimate riikide seast jõukamate sekka," ütles rahandusministeeriumi asekantsler Renaldo Mändmets struktuurifondide osas ELiga saavutatuid kokkuleppeid tutvustades.

Laienemise finantsraamistik 2004-2006 – Eesti ja Euroopa Liidu kohustuste ja väljamaksete tabel (miljonites kroonides, 1999 hindades)

EL eelarve kulukohustused ja väljamaksete	2004		2005		2006		2004-2006	
	Kohustused	Väljamaksete	Kohustused	Väljamaksete	Kohustused	Väljamaksete	Kohustused	Väljamaksete
1. Põllumajandus	854,9	451,6	1 494,9	1 290,7	1 624,3	1 602,9		
Ühisturumeetmed	212,8	212,8	522,6	522,6	538,2	538,2	1 273,6	1 273,6
Otsetoetused	0,0	0,0	270,7	270,7	339,5	339,5	610,2	610,2
Maaelu areng	642,1	238,8	701,6	497,4	746,5	725,1	2 090,2	1 461,3
2. Struktuurivahendid	2 821,1	613,3	2 979,1	1 378,5	3 864,7	1 716,4		
Struktuurifondid	1 342,5	583,6	1 761,8	1 037,4	2 240,6	1 104,6	5 344,9	2 725,6
Ühtekuuluvusfond	1 478,6	29,7	1 217,3	341,1	1 624,1	611,8	4 320,0	982,6
3. Sisepoliitika	695,3	479,6	659,8	549,4	635,4	596,7	1 990,5	1 625,8
ELi programmid ja institutsionaalne ülesehitus	337,0	121,3	301,5	191,1	277,1	188,3	702,8	408,8
Schengen	358,3	358,3	358,3	358,3	358,3	358,3	1 074,9	1 074,9
Ühekordne rahaline toetus	338,0	338,0	0,0	0,0	0,0	0,0	338,0	338,0
Kokku kohustused ja väljamaksete	4 709,3	1 882,5	5 133,8	3 218,6	6 124,4	3 916,0	15 967,4	9 017,1
Liitumiseelne abi		1 057,7		893,4		547,6		2004-2006
Phare		505,4		399,0		250,3		1 154,7
ISPA		355,2		330,1		234,7		920,0
SAPARD		197,1		164,3		62,6		424,0
EL väljamaksete koos liitumiseelse abiga		2 940,2		4 112,0		4 463,7		11 515,9
Kokku Eesti sissemaksed		879,4		1 338,1		1 374,6		3 592,1
Neto rahavood		2 060,8		2 773,9		3 089,1		7 923,8

Lisainfot Euroopa Liidu eelarvest:

Euroopa Komisjon: <http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/en/new/budgets.htm>

Kontrollikoda: http://www.eca.eu.int/EN/RA1997/ra97c_349en.htm

Euroopa Liidu Infosekretariaat

Riigikantsleji, Stenbocki maja, Rahukohtu 3, 15161 Tallinn, Eesti
tel +372 693 5950 e-post elis@rk.ee
faks +372 693 5957 <http://www.elis.ee>